

सुदीति-पुरुमी॥हावाङ्गिरसौ, तयोर्वान्यतरः। अग्निः । गायत्री, १०-१५ प्रगाथः (विषमा बृहती समा सतोबृहती)।

त्वं नो अग्ने महोभिः पाहि विश्वस्या अरातेः। उत द्विषो मर्त्यस्य ॥ ८.०७१.०१

अग्ने- पावक सर्वभूतहितक्रतो । त्वम् । नः- अस्मान् । महोभिः- महतीभिः शक्तिभिः । विश्वस्याः- सर्वेभ्यः । अरातेः- शत्रुभ्यः । द्विषो मर्त्यस्य- द्वेष्टभ्यः । पाहि- पालय ॥१॥

नहि मन्युः पौरुषेय ईशे हि वः प्रियजात। त्वमिदं क्षपावान् ॥ ८.०७१.०२

प्रियजात- प्रेमज । वः- तव । पौरुषेयः- पुरुषविषयः । मन्युः- क्रोधः । नहि । ईशे- बाधितुमीष्टे । त्वम् । क्षपावान्- रात्रौ मनुष्यप्रज्ञायामपि मार्गदर्शी । असि- भवसि ॥२॥

स नो विश्वेभिर्देवेभिरूर्जो नपाद्भद्रशोचे। रयिं देहि विश्ववारम् ॥ ८.०७१.०३

सः- असौ त्वम् । नः- अस्मभ्यम् । विश्वेभिः- सर्वैः । देवेभिः- देवैः । ऊर्जो नपात्- शक्तिजः सन् । भद्रशोचे- कल्याणदीप । विश्ववारम्- सर्वैर्वरणीयम् । रयिम्- दानयोग्यधनम् । देहि- यच्छ ॥३॥

न तमग्ने अरातयो मर्तं युवन्त रायः। यं त्रायसे दाश्वांसम् ॥ ८.०७१.०४

अग्ने । यम् । दाश्वांसम्- दातारम् । त्रायसे- रक्षसि । तम् । मर्तं- मर्त्यम् । अरातयः- शत्रवः । रायः- धनिकाः । न । युवन्त- पृथक्कुर्वन्ति ॥४॥

यं त्वं विप्र मेघसातावग्ने हिनोषि धनाय। स तवोती गोषु गन्ता ॥ ८.०७१.०५

विप्र- मेधाविन् । यम् । अग्ने । मेघसातौ- यज्ञलाभे । त्वम् । धनाय । हिनोषि- प्रेरयसि । सः । तव- ते । ऊती- रक्षया । गोषु- चिद्रश्मिषु । गन्ता- अभिगन्ता भवति ॥५॥

त्वं रयिं पुरुवीरमग्ने दाशुषे मर्ताय। प्र णो नय वस्यो अच्छ ॥ ८.०७१.०६

त्वम् । पुरुवीरम्- प्रभूतवीर्यसम्पन्नम् । रयिम्- धनम् । दाशुषे- दात्रे । मर्ताय- मर्त्याय नयसि ।
नः- अस्मान् । वस्यः- सम्पदः । अच्छ- अभिलक्ष्य । प्र- प्रकर्षेण । नय ॥६॥

उरुघ्या णो मा परा दा अघायते जातवेदः । दुराध्ये३ मर्ताय ॥ ८.०७१.०७

जातवेदः- जातविद्य । नः- अस्मान् । उरुघ्य- रक्ष । दुराध्ये- दुष्टचिन्तकाय । मर्ताय- मर्त्याय ।
अघायते- पापिने । मा । परा दाः- परादेहि ॥७॥

अग्ने मार्किष्टे देवस्य रातिमदैवो युयोत । त्वमीशिषे वसूनाम् ॥ ८.०७१.०८

अग्ने । देवस्य- द्योतनशीलस्य । ते- तव । रातिम्- दानम् । अदैवः- तमःप्रायः । मार्किः- मा ।
युयोत- पृथक्करोतु । त्वम् । वसूनाम्- सम्पदाम् । ईशिषे- स्वामित्वं वहसि ॥८॥

स नो वस्व उप मास्यूजो नपान्माहिनस्य । सखे वसो जरितृभ्यः ॥ ८.०७१.०९

सखे- मित्र । वसो- शरण्य । ऊजो नपात्- हे शक्तिज । जरितृभ्यः- स्तोतृभ्यः । नः- अस्मभ्यम् ।
स त्वम् । माहिनस्य- महत् । वस्वः- श्रेष्ठं धनम् । मासि- यच्छ ॥९॥

अच्छा नः शीरशोचिषं गिरौ यन्तु दर्शतम् । अच्छा यज्ञासो नमसा पुरुवसुं पुरुप्रशस्तमूतये ॥

८.०७१.१०

शीरशोचिषम्- अशनशीलज्वालम् । दर्शतम्- दर्शनीयमग्निम् । अच्छ- अभिलक्ष्य । नः-
अस्माकम् । गिरः- मन्त्राः । यन्तु- गच्छन्तु । यज्ञासः- यज्ञाः । नमसा- नमस्कारेण । पुरुवसुम्-
प्रभूतधनम् । पुरुप्रशस्तम्- बहुभिः स्तुतम् । अच्छ । ऊतये- रक्षायै । यन्तु ॥१०॥

अग्निं सूनुं सहसो जातवेदसं दानाय वार्याणाम् ।

द्विता यो भूदमृतो मर्त्येषा होता मन्द्रतमो विशि ॥ ८.०७१.११

यः । अमृतः- अमृतस्वरूपः । मर्त्येषु- मनुष्येषु । द्विता- अभ्युदयनिःश्रेयसात्मकः । भूत्- भवति ।
विशि- प्रजासु । होता- देवाहाता । मन्द्रतमः- अतिशयेन आनन्दयिता । तम् । सहसः सूनुम्-
शक्तिजम् । जातवेदसम्- जातविद्यम् । अग्निम् । वार्याणाम्- श्रेष्ठानाम् । दानाय आह्वयामः ॥११॥

अग्निं वो देवयज्ययाग्निं प्रयत्यध्वरे। अग्निं धीषु प्रथममग्निमर्वत्यग्निं क्षेत्राय साधसे ॥ ८.०७१.१२

वः- त्वाम्। अग्निम्। देवयज्यम्- परमपूजनीयम्। प्रयत्यध्वरे- नियतयज्ञे। धीषु- मेधासु।

प्रथमम्- मुख्यम्। क्षेत्राय साधसे- आध्यात्मभूमिकासाधनाय। अर्वति- सद्गतौ। आह्वयामः ॥१२॥

अग्निरिषां सख्ये ददातु न ईशे यो वार्याणाम्।

अग्निं तोके तनये शश्वदीमहे वसुं सन्तं तनूपाम् ॥ ८.०७१.१३

सख्ये- मैत्र्याम्। अग्निः। इषाम्- इषः सदेष्टाः। नः- अस्मभ्यम्। ददातु- यच्छतु। यः।

वार्याणाम्- श्रेष्ठानाम्। ईशे- स्वामित्वं वहति। तम्। वसुम्- शरण्यम्। सन्तम्- साधुम्।

तनूपाम्- देहपालकम्। अग्निम्। तोके तनये शश्वत्- बहुसन्ततिलाभाय। ईमहे- याचामहे ॥१३॥

अग्निमीळिष्वावसे गाथाभिः शीरशोचिषम्।

अग्निं राये पुरमीळ्ह श्रुतं नरोऽग्निं सुदीतये छर्दिः ॥ ८.०७१.१४

शीरशोचिषम्- गूढप्रकाशम्। अग्निम्। अवसे- रक्षायै तृप्त्यै वा। गाथाभिः- मन्त्रैः। ईळिष्वा-

स्तुहि। पुरमीळ्ह- बहुसेक्तः। अग्निम्। राये- सम्पदे। सुदीतये- शोभनदानाय। आश्रयामः। नरः-

मनुष्याः। श्रुतम्- श्रुतिप्रसिद्धमग्निम्। छर्दिः- गृहपतिमाश्रयन्ति ॥१४॥

अग्निं द्वेषो योतवै नो गृणीमस्यग्निं शं योश्च दातवे।

विश्वासु विक्ष्ववितेव हव्यो भुवद्वस्तुर्ऋषूणाम् ॥ ८.०७१.१५

द्वेषः- द्वेषम्। योतवे- पृथक्कर्तुम्। नः- अस्माकम्। अग्निम्। गृणीमसि- स्तुमः। अग्निम्। शम्-

शान्तिम्। योः- अशान्तिनिवारणम्। दातवे- दातुं स्तुमः। विश्वासु- सर्वासु। विक्षु- प्रजासु।

अवितेव- रक्षिता। हव्यः- आह्वातव्यः। ऋषूणाम्- ऋषीणाम्। वस्तुः- शरण्यः। भुवत्-

भवतु ॥१५॥